

Arbeid, opplæring, program eller andre tiltak

Strgjfl. § 18. Arbeid, opplæring, program eller andre tiltak

Kriminalomsorgen skal legge til rette for at innsatte får et aktivitetstilbud på dagtid.

Forskriften § 3-12. Aktivitetstilbud: forhold til aktivitetsplikten. Endring av innhold

Arbeid, opplæring, program eller andre tiltak er likestilt og fyller kravene til aktivitetsplikten. Det kan ikke pålegges den innsatte å delta i opplæring, programmer og andre tiltak som behandling og lignende mot vedkommendes vilje. Arbeid kan pålegges dersom innsatte ikke ønsker å delta i slike tiltak.

Innholdet i aktiviteten kan endres når det fremstår som nødvendig av hensyn til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av straffen eller hvis bemanningsmessige forhold tilsier det. Innholdet kan til enhver tid endres i samarbeid med den innsatte.

For bruk av datautstyr i undervisning og arbeid gjelder reglene i forskriften § 3-20 tilsvarende.

Se straffegjennomføringsloven § 3 med tilhørende retningslinjer og forskriften § 1-4, om aktivitetsplikt.

18.1 Ansvar for tilrettelegging av aktivitetstilbudet

Direktør på regionalt nivå har ansvar for at det utvikles et differensiert aktivitetstilbud til innsatte i regionen, med utgangspunkt i kriminalomsorgens og regionens mål og virksomhetsplan.

18.2 Vurdering av tilbudet til den enkelte - framtidsplanlegging

Fengselet skal i samarbeid med den innsatte og ved behov med samarbeidende etater, kartlegge hvilke aktiviteter som vil være best egnet. Kartleggingen skal ta utgangspunkt i opplysninger fra innsatte, saksdokumenter om den aktuelle dommen og eventuelt dokumenter fra tidligere saker/dommer.

Fengselet skal vektlegge tiltak som kan redusere eventuelle skadevirkninger av å sitte i fengsel, som kan redusere risiko for gjentatt kriminalitet, samt som best mulig kan dekke den enkeltes ønsker og behov.

18.3 Samordning av aktivitetstilbudet

Leder av fengsel har ansvar for, i samarbeid med andre aktuelle instanser, at de ulike aktivitetene som tilbys samordnes, slik at den enkelte kan gjøre seg nytte av flere aktivitetstilbud dersom dette er hensiktsmessig. Samordning er særlig viktig når innsatte både skal være i arbeid eller under opplæring, og samtidig få mulighet til å delta i programmer eller andre tiltak.

Fengselet skal legge til rette for gode rutiner i forhold til samordning av aktivitetene, herunder avsette nødvendig tid til kontaktbetjentfunksjoner og framtidsplanlegging.

18.4 Arbeid

Arbeidsvirksomheten skal søkes drevet slik at alle innsatte får anledning til å ta del i sysselsetting. Arbeidstilbudet skal søke å gi den innsatte opplæring, en normal arbeidsdag og samvær med andre.

Ved behov må det vektlegges at arbeidstilbudet om mulig også kan gi en yrkesrettet opplæring, spesielt for unge innsatte, slik at tilbudet kan bidra til muligheter for videre opplæring og sysselsetting etter løslatelsen. Det bør vektlegges at tilbudet også kan være en treningsarena for innsatte som trenger arbeidserfaring/arbeidstrening og trening på sosiale ferdigheter. Fengselet bør her søke et nært samarbeid med skole og arbeidsmarkedsetat for å utvikle hensiktsmessige arbeidstilbud.

Arbeidsdriften skal omfatte det arbeid som er nødvendig for fengselets drift og vedlikehold, så langt dette er hensiktsmessig og faglig tilfredsstillende. Til dette arbeid regnes husarbeid, vedlikeholds- og reparasjonsarbeider mv.

Arbeidsvirksomheten skal når det gjelder arbeidsledernes kvalifikasjoner og når det gjelder utvalg av arbeidsgrener, arbeidsmetoder, maskinelt og annet utstyr, søkes brakt på høyde med tilsvarende virksomhet i næringslivet for øvrig.

Det skal treffes de tiltak som er mulige for å unngå yrkesskade. En innsatt må ikke settes til arbeid ved maskin eller annen innretning som kan fremby fare, uten at han på forhånd har fått nødvendig veiledning og oppnådd nødvendig kyndighet. Før en innsatt settes til å betjene en farlig maskin, skal han underskrive en erklæring om at han mener han kan betjene den og er villig til det. Tilsvarende regel skal gjelde for annet farlig arbeid. Det vises for øvrig til retningslinjer om arbeidsdriften gitt av departementet.

18.5 Arbeid utenfor fengselet

En innsatt som ønsker det kan i særlige tilfeller og under betryggende tilsyn settes i arbeid utenfor fengselet. Den innsatte kan også settes til slikt arbeid uten tilsyn, dersom dette anses ubetenkelig utfra en sikkerhetsmessig vurdering.

18.6 Opplæring

Formålet med og rettigheter til opplæring fremgår av den alminnelige lovgivning om opplæring, jf. opplæringsloven.

I forbindelse med opplæringen bør en søke å utnytte alle de muligheter som kan anvendes innenfor de rammer som følger av frihetsberøvelsen.

Fengselets tilsatte skal oppfordre innsatte til å ta del i den opplæring som tilbys i fengselet, og ellers til å søke kontakt med skolen for å få råd og veiledning når det gjelder utdanning og opplæring. Unge innsatte med mangelfull utdanning skal i særlig grad søkes motivert for, og

stimulert til deltakelse i opplæringstilbudene i fengselet og til å motta veiledning når det gjelder videre utdanning.

Fengselet skal samarbeide med skolen for å avdekke behov for opplæring og bidra til at opplæringstilbudet utvikles i forhold til innsattes behov.

Når det gjelder innsattes mulighet til å benytte skoletilbud utenfor fengselet, vises det til straffegjennomføringsloven § 20 med tilhørende retningslinjer om frigang.

Opplæring som ikke organiseres av skolen, kan søkes ivaretatt ved hjelp av andre etater (for eksempel arbeidsmarkedsetaten) eller ved kriminalomsorgen selv.

18.7 Program

Programmer er en benevnelse på tiltak i kriminalomsorgen som retter seg mot domfelte og varetektsinnsatte i form av undervisning, ferdighetstrening og/eller strukturerte samtaler.

Programmer kan gjennomføres i grupper eller individuelt. Programmer kan tilbys innsatte i fengsel, inkludert varetektsinnsatte dersom de har behov for det og det er innenfor rammen av fengslingskjennelsen.

Fengselet må legge til rette for at programmenes innhold kan følges opp i den innsattes daglige liv i fengselet.

18.8 Andre tiltak

Med andre tiltak menes tiltak som tilbys av fengselet eller samarbeidspartnere, og som er hensiktsmessig at foregår på dagtid. Felles for disse tiltakene må være at formålet er å gjøre den innsatte bedre i stand til å leve uten kriminalitet, eller å redusere eventuelle skadevirkninger av å sitte i fengsel.

Andre tiltak kan omfatte organiserte kriminalitetsforebyggende tiltak som ikke kommer inn under programdefinisjonen, men som kan ha likhetstrekk med programmer. Kulturtiltak, som idrett, musikk og lignende, er som hovedregel fritidstiltak. Dette vil imidlertid kunne komme inn under andre tiltak dersom fengselet finner at det oppfyller formålet og det ikke finnes egnede arbeids- eller opplæringstilbud.

Behandling som inngår i aktivitetstilbudet kan være psykoterapeutisk eller medisinsk behandling hos lege, psykolog og lignende, som et ledd i kriminalitetsforebyggingen. Institusjonsbehandling faller utenfor aktivitetstilbudet, likeledes konsultasjon hos lege, tannlege mv., men det forutsettes at innsatte får fri til å foreta slike nødvendige konsultasjoner på dagtid.

Individuelle samtaler som inngår i aktivitetstilbudet på dagtid, kan være strukturerte samtaler med kontaktbetjent og rådgivning, konsultasjon mv. med sosialkonsulent, arbeidsrådgiver, opplæringskonsulent og lignende.

Kontaktbetjentarbeid og framtidsplanlegging kan både foregå på dagtid innenfor aktivitetsplikten, og på ettermiddagstid og i helger som et tilbud innsatte bør benytte seg av. Det vises her til egne retningslinjer for kontaktbetjentarbeid og egne retningslinjer for framtidsplanlegging.

Andre tiltak kan også omfatte forebyggende informasjonsarbeid som innsatte deltar i, og som foregår i fengselet, i opplæringsinstitusjoner mv.

18.9 Særregler om data, m.m.

Se også retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 26.

a) Tillatelse til innsattes bruk av datautstyr og lignende

Fengselet bør i straffegjennomføringen legge opp til at innsatte kan få opplæring og praktisk trening i bruk av dataprogram- og utstyr. Som hovedregel skal bruk av datautstyr og lignende skje i regi av fengselets opplærings- eller fritidsfunksjon. I fengsler med høyt sikkerhetsnivå skal det bare unntaksvis kunne gis tillatelse til bruk av privat datautstyr etter straffegjennomføringsloven § 26, og da bare i helt spesielle opplæringssituasjoner hvor det er dokumentert ekstraordinært behov. Opplæringspersonalet skal informeres om reglene her, og rette seg etter dem og de øvrige pålegg som måtte gis om slik bruk. Elektronisk kommunikasjon med eksterne nettverk og lignende reguleres av straffegjennomføringsloven § 30 sjuende ledd. I fengsel med lavere sikkerhetsnivå kan reglene her praktiseres lempeligere.

Datautstyr og lignende kan bare benyttes av innsatte til arbeid, opplæring eller andre tiltak når det finnes formålstjenlig ut fra lokale forhold og når det finnes sikkerhetsmessig ubetenkelig. I vurderingen skal det tas hensyn både til fengselets alminnelige sikkerhetsnivå og den innsattes egne forhold.

Utstyr som benyttes av innsatte skal være godkjent av fengselet. Det kan fastsettes begrensninger i utstyr, lagringskapasitet, oppbevaring og bruksområde for utstyret.

b) Kontroll av bruk, utstyr og innhold

Dersom innsatte gis tillatelse til å bruke datautstyr og lignende, skal det etableres forsvarlige kontroll- og oppfølgingsrutiner for å avdekke misbruk av programvare, maskinvare og øvrig innhold.

Programvare og øvrig innhold må ikke i skrift, bilde, film eller lyd være av en slik art at det kan ha uheldig påvirkning på innsatte selv, andre innsatte eller miljøet i fengselet som helhet, og det må være i henhold til norsk lov for øvrig, jf. straffegjennomføringsloven § 26 med tilhørende retningslinjer og forskriften § 3-20. Det bør fastsettes en snevrere grense for innsatte som er dømt eller varetektsfengslet for volds- og sedelighetsforbrytelser.

Alt utstyr skal særskilt gjennomgås og kontrolleres. Slik kontroll kan omfatte for eksempel visitasjon og kontroll med teknisk utstyr, også med bistand fra datakyndig personell. Disse skal ha tilgang til alle deler og tilgangsnivåer på utstyret. Utstyret skal, om nødvendig, plomberes. Også alt innhold skal kunne kontrolleres, jf. straffegjennomføringsloven § 28 med tilhørende retningslinjer. Det skal kontrolleres at ulovlig bruk av datautstyr ikke finner sted i kombinasjon med bruk av mobiltelefon, modem, telefaks og lignende eller andre datamaskiner med tilsvarende tilknytningsmuligheter.

Bare programvare som fengselet har godkjent kan gjøres tilgjengelig. Programvaren skal følge regler for lisensregistrering og lignende.

Bruk av for eksempel disketter, CD-rom eller annet portabelt lagringsmedium kan bare skje etter særskilt samtykke fra fengselet, og bare når forsvarlige kontrollrutiner for merking, telling og kontroll av mediets innhold gjennomføres.

c) Forbud mot tilknytning til eksternt nettverk

Innsatte i fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal som hovedregel ikke kunne disponere datautstyr o.l. som er koblet til eksternt datanettverk eller eksternt datautstyr eller lignende, jf. straffegjennomføringsloven § 30 med tilhørende retningslinjer. Bruk av slikt utstyr i alle typer fengsel forutsetter at reglene for brevkontroll følges.